

Edebiyatta İmgesel Yapısalcı Mitos Çözümlemesinin Ana Hatları ve Arjantin Edebiyatından Bir Örnek

*Outlines of Figurative Structuralist Myth Analysis in Literature
and an Example from Argentinian Literature*

Yrd. Doç. Dr. Mehmet İlgürel*

Öz

Çalışmamız, İmgesel Yapısalcılık akımının mitos incelemeleri yöntemlerinin genel panoramasını yorum ve değerlendirmelerle birlikte sunmayı amaçlamaktadır. Bir temel oluşturmak amacıyla klasik ve çağdaş mitoslara dair başlıca bakış açıları irdelenmiş ve bağlamımızla uyumlu mitos anlayışları vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra, hem güncel hem de eski biçimlerinin yaygın olarak benimsenmesinin başlıca nedenlerinden olan örtmece kavramı da ele alınmıştır. İmgesel Yapısalcılığın, edebi eserlerin mitik yapılarının ortaya çıkarılmasına yönelik Mitos Eleştirisi yöntemi kapsamlı biçimde incelenmiştir. Aynı sürece çok sayıda eserin dâhil edildiği ve belirlenen mitik yapıların toplumsal düzeydeki varlığının değerlendirildiği Mitos Çözümlemesi yöntemi hakkında açıklama ve yorumlara da yer verilmiştir. Bu bağlamda, örnek olarak Julio Cortázar'ın "Gizli Silahlar" adlı öyküsü

Abstract

B This work aims at presenting the general panorama of the methods of myth studies of Figurative Structuralism through interpretations and evaluations. To provide a basis, the major perspectives about classical and contemporary myths are examined and the myth conceptions that are compatible with our context are emphasized. In addition to this, the concept of euphemism, which is one of the main causes of the wide acceptance of the current myths and the old ones, is discussed. The Myths Criticism method of Figurative Structuralism, which points to uncovering the mythical structures of literary works is extensively studied. Likewise, explanations and comments about the Myth Analysis method are included. In this method a large number of works are involved in the same process and the presence of the determined mythical structures is evaluated on a social level. In this context,

* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.

mitik yapıları ekseninde incelenmiş ve ayrıca Mitos Çözümlemesi bağlamında kapsamlı bir çalışmanın olası odakları ile ilgili belirlemelerde bulunulmuştur. Öte yandan, anlatıların mitik yapısının hem eşzamanlı hem de artzamanlı sıralamalar ile ortaya konduğu Yapısal Antropoloji kökenli yöntem de açıklanmış ve sözü geçen edebi eserin incelenmesinde kullanımı örneklenmiştir.

Anahtar kelimeler: İmgesel Yapısalcılık, Mitos Eleştirisi, Mitos Çözümlemesi, Julio Cortázar.

Julio Cortázar's short story, "Secret Weapons", was studied as an example within the framework of mythical structures, and also the possible focal points of a comprehensive study of Myth Analysis are established. On the other hand, the method derived from Structural Anthropology, which consists of presenting synchronically and diachronically the mythical structure of a narrative, is explained and its use is exemplified in the study of the mentioned literary work.

Keywords: Figurative Structuralism, Myths Criticism, Myth Analysis, Julio Cortázar.

İnsan, hayvanlar gibi doğada dolaysız bir biçimde var olmaz.
Mitolojik bir evrenin ve bir gelenekler bütününe bağlamında
ve deneyimlerinden kaynaklanan inançların içinde yaşar.
(Frye, 1982: 18)

Giriş

Nesnel akıl yürütme yoluyla bilinebileceklerin sınırlılığı ve insanın bütünüyle akılcı bir varlık olmaması dolayısıyla, mitoslar her zaman ilgi çekici bir alan olmuştur. Tümüyle soyutlanmanın olanaksız olduğu bu olgu tüm kültürel alanlarda, özellikle de edebiyatta kaçınılmaz bir etkiye sahiptir. Çalışmamızda, mitosu kendine özgü mantığına yabancı kalmadan ve indirgemeci bir bakış açısı ile yaklaşmadan değerlendiren İmgesel Yapısalcılığı¹ benimseyeceğiz. Mitosların edebiyat bağlamındaki varlığını bu akımın görüş açısı ve terimcesi kapsamında incelemeye geçmeden önce başlıca araştırmacıların bu kavrama dair görüşlerini gözden geçirmek uygun olacaktır. Öncelikle mitosun klasik tanımlarından yola çıkıp sonradan bu alana ilişkin değerlendirmelere yer vereceğiz. Söz konusu kavram, kökenini, sözcük, öykü, efsane anlamına gelen Yunanca *muthos*'tan almaktadır. Günümüzde mitos kavramının oldukça çeşitli bir kullanım alanı olup günlük dilde, söylene, efsane, masal gibi, gerçekten uzak anlatı veya durumlara karşılık gelmektedir. İndirgemeci anlayışlardan ayrılarak mitosun “nesnel” gerçekliği yansıtmayışının ötesindeki boyutlarını ortaya koymak amacıyla, bu çizgideki yazarların görüşlerine ağırlık vereceğiz.

Mircea Eliade'nin mitoslar ile ilgili olarak yer verdiği kapsamlı ve net tanım bu alanda önemli bir yere sahiptir. Romanyalı din tarihçisi söz konusu tanımı bu kavramın evrenin meydana gelişi ve başlangıçlar zamanını açıklaması ekseninde yapmıştır. Buna göre, temelde kutsal bir öykü olan mitos “ilksel zamanda yani «başlangıçların» olağanüstü zamanında gerçekleşmiş bir olay”² (Eliade, 1963: 18) anlatır. Söz konusu zamanda gerçekliğin bütününe yani kozmosun ya da bir kısmının meydana gelişini açıklayan bu anlatıların karakterleri kuşkusuz doğüstü varlıklardır. Evrenin yaratımını konu almadığında aynı yapı

1 İmgelem, Sembolik Antropoloji ve mitoloji alanlarında çalışmış olan Durand, Mitos Eleştirisi ve Mitos Analizi yöntemlerini bünyesinde barındıran İmgesel Yapısalcılığın kurucusudur. [...] Yazarın *İmgelemin Antropolojik Yapıları* (1960) adlı eseri ile tarihin sahnesine çıkan bu akım yalnızca sanat ve edebiyat eleştirisine değil, insan kültürünün tüm ürünlerinin imgelem bakış açısından incelenmesine yönelik yaklaşımlar sunmaktadır. (İlgürel, 2016: 31-32)

2 İspanyolca ve İngilizce eserlerden yapılan alıntılar makalenin yazarı tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

daha küçük bir ölçekte “bir ada, bir bitki türü, bir insan davranışı veya bir kurum” (18) için tekrar etmektedir. Bu yönüyle mitoslar kutsalın ya da doğaüstünün dünyada ortaya çıkışını dile getirir. Dinleyicisi ya da okuyucusunun mitos ile ilişkisi de son derece önemlidir. Çünkü söz konusu anlatı onun yaşadığı dünyayı ve kendi güncel halini belirlemiş bir dizi olayı anlatmaktadır. Kendisi o olayların bir sonucu olarak ölümlü, cinsiyete sahip ve kültürel bir varlıktır.” (Eliade, 1963: 18-19).

Bu türden mitoslar ait oldukları kültürde manevi bir role sahip olup çeşitli ritüeller aracılığıyla günlük yaşamda tekrar edilmektedirler. Yapısal Antropolojinin kurucusu Claude Lévi-Strauss mitosların ayırt edici özellikleri arasından yazarları olmayışına ve varlıklarını bir geleneğin parçası olarak sürdürmelerine değinmektedir.

Gerçek kökenlerine karşın, mitos olarak algılandıkları andan itibaren bir gelenek içerisinde vücut buldukları halleri ile var olurlar. Bir mitos anlatıldığında bireysel dinleyiciler sözcüğün gerçek anlamıyla hiçbir yerden gelmeyen bir mesaj alırlar. Mitoslara doğaüstü bir köken atfedilmesinin nedeni budur. (Lévi-Strauss, 1968: 221)

Fransız edebiyat eleştirmeni Pierre Brunel editörlüğünü yaptığı *Literary Criticism Companion to Literary Myths, Heroes and Archetypes*'ın (1992) ön sözünde mitosa üç temel işlev atfeder. Bunlar anlatma, açıklama ve ortaya çıkıştır. Brunel, anlatma işlevini temellendirmek için mitosun temelde bir öykü olduğunu belirtir. Platon'un diyaloglarında bu yönünün basit anlamda tartışmadan ayırt edilmek amacıyla vurgulandığını ifade eder. Bu bağlamda, geçmişe doğru gidildikçe mitosların daha az çizgisel bir yapı ortaya koyduğunu ifade etmektedir. Bilinen mitosların kaynağı olan daha eskileri sözlü geleneğe ait ve daha az çizgisel olan bu eski mitik anlatılardır. Brunel, ikinci işlevi yani “açıklama”yı André Jolles'ün “fiil edimi” terimi ile ve Mircea Eliade'nin “ilksel zamanda yani «başlangıçların» olağanüstü zamanında gerçekleşmiş bir olay”ın anlatılması (1963: 18) tanımı ile örtüştürmektedir (Brunel, 1992: X-XI). Açıkça görüldüğü gibi bütünsel veya kısmi bir varoluş-yaratılış anlatımı kastedilmektedir. Şeylerin nasıl var olduğuna dair bir sorunun yanıtı niteliğindeki bu anlatı, Jolles'ün ifade ettiği gibi, kesindir ve başka bir sorunun yolunu kapatan bir doğaya sahiptir. Mitosun üçüncü özelliği olan ortaya çıkış, söz konusu anlatılarda, varoluşun ve tanrının bu eylemine karşılık gelmektedir. Eliade *Mitoslar, Düşler ve Gizemler* adlı kitabında “mitoloji tümüyle *ontofanidir*”³ (1991: XIII) ifadesine yer vermiştir. Bu bağlamda Brunel mitosun “kutsal öykü” olarak nitelendirilebileceğini belirtir.

3 Eliade tarafından önerilen bu terim varlığın ortaya çıkışı anlamına gelmektedir.

Eliade, Lévi-Strauss ve Brunel'in ele aldığımız tanım ve belirlemeleri mitos olgusuna hiyerofani kavramında yani kutsalın ortaya çıkışı olarak yaklaşmaktadırlar. Kuşkusuz, mitosun en temel ve belki en eski biçimi budur. Ancak çok farklı olmayan süreçlerle ortaya çıkan ve genelde tinsel nitelikte olmayan çağdaş mitoslar da sonradan değineceğimiz gibi, insan için benzeri bir yere sahiptir. Doğal olarak her iki türden mitosların da edebi eserlerde çeşitli biçimlerde ve düzeylerde yansımaları söz konusudur. Sıradaki bölümde değerlendireceğimiz çağdaş mitoslar kadar, hiyerofani niteliğinde olanlar da edebi eslere ussal olmayan bir derinlik kattıklarından oldukça tercih edilen kaynaklardır.

1. Geçmişten Günümüze Mitos ve İşlevi

1.1. Hiyerofanilerden Çağdaş Mitoslara

Ayırt edici özelliği hiyerofani olan mitosların ardından, yaşamımızda aynı derecede belirleyici olsalar da genelde tinsel veya aşkın nitelikte olmayan çağdaş mitoslara geçebiliriz. Northrop Frye mitolojik düşüncenin “tüm düşüncelerin çerçevesini ve bağlamını” (1996: 19) oluşturduğundan dolayı yerinin başka bir şey tarafından doldurulmasının olanaksız olduğunu söylemiştir. Gerçekten de insan düşüncesinin mitostan arındırılması, tümüyle rasyonelleştirilmesi olanaklı gözükmemektedir. Alman filozof Hans-Georg Gadamer de *Mitos ve Akıl*'da (1997) 19. yy'da halkın gereksinimleri nedeniyle şekil alan çeşitli siyasi ya da ideolojik mitoslar konusundaki değerlendirmeleriyle, söz konusu olgunun insanın doğasının bir parçası olduğunu örneklemiştir (45). Northrop Frye insanlığın, varoluşunu mitolojik bir evrenin ve bir gelenekler bütünüünün içinde sürdürdüğünü ifade eder. Bu içeriğin aktarımının genelde bilinçdışı biçimde gerçekleştiği görüşündedir.

[...] bu evrene ait belirli öğeler sanat veya edebiyat biçimi altında sunulduklarında imgelemimiz onları tanıyabilir. Ancak bu biz neyi tanıdığımızı bilinçli bir şekilde anlamadan gerçekleşir. Bu ilişkiler grubuna ait olarak gördüğümüz şeylerin neredeyse tümü toplumsal olarak koşullanılmıştır ve kültürel olarak miras alınırlar. (Frye, 1982: 18)

Mitoslar yaşamın tüm alanlarında, öznel bir anlam ya da işlevin yansıtıldığı durumlarda etkin bir role sahiptir. Onları benimseyenler için ussal olmadan yönlendirici, belirleyici etmenler olarak varlıklarını sürdürürler. Fransız filolog Georges Dumézil mitosların onları

“anlatan” insanların yaşamlarından ayrı tutularak anlaşılamayacağını vurgulamıştır. Buna bağlı olarak, söz konusu olgunun toplumsal organizasyonu haklı çıkararak dayatmacı bir rol edinişini değerlendirir:

Er geç -bazen Yunanistan’daki gibi çok erken- kendilerine özgü edebi bir süreklige mahkûm olsalar da, toplumsal veya siyasi organizasyonla, ritüelle, yasayla ya da gelenek ile ilgisi olmayan rastgele dramatik veya lirik buluşlar değillerdir. Aksine, rolleri bütün bu saydıklarımızı haklı çıkartmak, bütünü organize eden ve bir arada tutan büyük fikirleri imgeler halinde ifade etmektir. (Dumézil, 1968: 12)

Her ne kadar antik uygarlıkların kilerden büyük oranda farklılıklar gösterecekler de çağımız toplumları da oldukça çeşitliliğe sahip ideolojik, siyasi, ekonomik ve hatta bilimsel kökenli mitosların ve bunları bir araya getiren diğerlerini benimsemiş biçimde yaşamaktadırlar. Mitosun bu biçimini ele alırken özellikle dilsel yönüne dayalı biçimde onu çözümleyen Roland Barthes’ın görüşlerine yer vermek yerinde olacaktır. Barthes *Mitolojiler*’de⁴ yer alan “Günümüzde mitos”⁵ başlıklı denemede mitosun özel bir söz (parole) biçimi, bir iletişim sistemi olduğunu ileri sürmektedir. Fransız düşünür, bu yolla aktarılması koşuluyla her şeyin mitosa dönüştürülebileceğini söyler. Örnek olarak şiirde ifadesini bulan bir ağacın⁶ yalnızca bir ağaç olmayıp “süslenmiş, belirli bir tüketime uyarlanmış, edebi zevk düşkünlüğüyle, başkaldırıyla, imgelerle, kısacası saf maddeye eklenen bir tür sosyal kullanımla yüklü” bir öğe olduğunu belirtir. (Barthes, 1957: 107-108)

Kuşkusuz, antik mitoslar çağdaş olanlarla söylem düzeyinde benzeri süreçlere yer vermektedir. Bununla birlikte, örneğin antik mitolojide, gösterilenlerin birçoğunun insan doğasını yansıtan arketipler olması dolayısıyla, tüketim motivasyonlu çağdaş mitoslar ile farklı kategorilerde incelenmeleri akla yatkındır. Örneğin, haklı olarak “[...] kişi çok eski mitosları göz önünde bulundurabilir, ancak sonsuz olanları yoktur.” (108) ifadesine yer verdiği *Mitolojiler* başlıklı kitabında çözümlediği mitosların bir bölümü artık geçerliliğini yitirmiş olsa da Yunan mitolojisine ait mitoslar bir biçimde varlığını sürdürmektedir.

4 Döneminin Fransa’sının mitosların çözümlemelerini de içeren kitap bu kapsamdaki çağdaş mitosların anlaşılması ve çözümlenmesi açısından oldukça yararlıdır: Roland Barthes (1957), *Çağdaş Söylenler*, çev. Tahsin Yücel, Metis, İstanbul, 2014.

5 “Le mythe, aujourd’hui”

6 Şair Minou Drouet özelinde verilmiş bir örnek söz konusu olsa da aynı şey tüm edebi türler için genel olarak geçerlidir.

Dolayısıyla, işaret edildiği gibi, dilsel süreçler açısından ortak olsalar da siyasi bir düzeni benimseten, tüketime yönlendiren ve moda düzeyinde olan çağdaş mitosların farklı bir kategori olarak kabul edilmesi akla yatkındır. Bu kategoriye giren güncel anlatıların örneğin, dönemlerinin bilgisinin ve felsefesinin bir sentezini içermemeleri nedeniyle mitoslarda içerik bağlamında ayırım yapılmalı ve böylelikle indirgemeci bir tutumdan kaçınılmalıdır.

Bunun yanı sıra Barthes “[...] mitos hiçbir şey saklamaz: işlevi yok etmek değil çarpıtmaktır.” (120) der. Kuşkusuz, sembolik anlamın aktarıcısı haline getirilebilmeleri için mitosta şeylerin olağan görünümünün dışına çıkarılması gerekmektedir. Bunun yanı sıra Barthes mitosun ikili işlevine de değinmektedir. “[...] işaret eder ve bildirir, bir şeyi anlamamızı sağlar ve onu bize dayatma yoluyla benimsetir” (108). Kuşkusuz, mitosun dayatıcı, içeriğini seçeneksiz olarak sunuşu doğal özelliğidir. Ancak, bunun antik mitosların değerlendirdiğimiz içeriğinin söz konusu çağdaş mitoslarda yerini tüketime bırakmış olması da bu olgunun ağırlık noktasının tarih boyunca gerileyişine işaret etmektedir.

Klasik ve çağdaş mitoslarla ilgili genel bir panorama sunan bu bölümü tamamlarken oldukça çeşitli bir kullanım alanı olan bu kavrama çalışmamızda hangi kapsamda yer verdiğimizizi netleştirmek istiyoruz. Edebiyatla ilişkisi çerçevesinde ele aldığımız hem eski hem de çağdaş mitoslardan bu çalışmanın asıl konusu olanlar İmgesel yapısalcılığın mitos anlayışı⁷ ile örtüşen anlatılardır. Söz konusu mitoslar toplum için Ortiz-Osés’in dile getirdiği “diyalektik, karşılıklı ilişkiye dayalı veya sağaltıcı bir dil ile yaralar ve çelişkiler için dikiş” (2015: 9) işlevini görmektedir. Bu nedenle, ister ağırlıklı olarak tinsel içerikli, ister ideolojik nitelikte olsunlar bu mitoslar sözü geçen dengeleyici işlevi yerine getirirler. Bunun dışında kalan çeşitli anlatılar ve edebi mitoslar aynı biçimde adlandırılıp söz konusu kavramın belirli özelliklerine sahip olsalar da açıklayacağımız çözümleme yöntemleri ile her zaman örtüşmemektedirler.

1.2. Mitosun Dengeleyici İşlevi: Örtmece

İnsanlarla aralarında “organik” bağlar bulunan anlatılar olan mitoslar bütünüyle ya da kısmen, olduğu gibi ya da değişerek, birbirine karışarak kuşaktan kuşağa aktarılır. Kuşkusuz, dinamik bir doğaya sahip olup toplumların deneyimlerine, gereksinimlerine, yaşadıkları

⁷ Biz mitos kavramını dinamik bir semboller, arketipler ve şemalar sistemi olarak algılıyoruz. Bu dinamik sistem şemanın dürtüsü altında bir anlatı olarak düzenlenme eğilimi gösterir. (Durand, 1960: 56)

travmalara bir yanıt olarak yeniden biçimlenmekte ve yorumlanmaktadır. Toplumlar üzerinde birçok boyutuyla belirleyici rolü olan bu anlatıların onları üreten, sürdüren ve onlar “içinde yaşayan” toplum üzerinde temelde dengeleyici bir işlevi vardır.

Ölümün yanı sıra, yaşlanma, hastalıklar, kayıplar ve arzu edilmeyen çeşitli diğer olaylar yaşamın kaçınılmaz getirileridir. Bunları anlık olarak deneyimleyen hayvanlardan farklı olarak insan, söz konusu olayların kaçınılmazlığının bilincindedir. Ancak, yaşamını sürdürebilmek için ölümü ve başına gelecek diğer olumsuzlukları sürekli olarak aklında bulunduramaz. Adalet, telafi, hayatın sürekliliği ve anlamı olgularını kendilerine özgü biçimlerde benimseten anlatılar olan mitoslar insan yaşamının bu yönünü “dengelemektedir”. Bu yolla hayat yalnızca yaşanabilir hale gelmemekte, aynı zamanda bireyin, genelin yararına erdemli davranışları ve fedakârlıkları için uygun bir zemin ortaya çıkmaktadır. Söz konusu mitoslar her zaman öte dünya anlayışını barındıran anlatılar değildir. Buna yer vermeyenler ve özellikle de çağdaş mitoslar kendi bağlamları çerçevesinde benzeri bir işlev yerine getirmektedir. Onları benimseyenlerin dâhil oldukları bu anlatılar bazen de içgüdülere yönelik söylemlerle, değindiğimiz olumsuzlukları bilinçten uzaklaştırırlar. Kuşkusuz onlar da aşıladıkları diğer motivasyonlarla birlikte, yaşamı sürdürmek için çeşitli nedenleri benimsetmektedirler.

Tüm kültürel mitolojiler gerçekliğin anlamsızlığını sağaltmaya veya onu anlamsızlıktan kurtarmaya çalışır. Sembolik yani antropomorfik⁸ bir ekleme aracılığıyla onu anlamla donatarak bunu gerçekleştirirler. Bu nedenle tüm kültürel mitolojiler [...] kurtuluşa dair ya da dini bir görünüme sahiptir. Çünkü sembolizm gerçekliğin idealliğe dönüştürücüsü biçiminde hareket eder. (Ortiz Osés, 2015: 9)

İmgesel Yapısalcılık bu süreci sembolik imgelem⁹ ile bağlantılı olarak örtmece¹⁰ terimi ile açıklamaktadır. Yıkıcı zamanın ve ölümün kaçınılmazlığının sembolik imgelemin çeşitli süreçleri aracılığıyla hafifletilmesine yönelik temel işleve karşılık gelmektedir. Durand örtmecenin daha geniş bir anlamda, sanatçıları yaratıcılık ve üretkenlik bağlamında

8 İnsan özellikleri yansıtılarak gerçekleştirilen tasarım.

9 İmgesel Yapısalcılığa dayanarak mitosların ve onları meydana getiren sembol, şema ve arketiplerin sembolik imgelemden kaynaklandığını söyleyebiliriz.

10 İng. *euphemism*, İsp. *eufemismo*. Bu terimin düz anlamı “dolaysız biçimde söylenmesi uygun görülmeyen bir olguyu örtterek dolaylı yoldan anlatma” (Vardar, Güz and Huber, 2002) olup adı geçen akım bağlamında ise açıklanan anlama karşılık gelmektedir.

güdüleyen bir etken olduğunu da öne sürer: “Kutsal maskeden, kozmik operaya kadar tüm sanatların öncelikle ölümün yıkıcılığına karşı başkaldırmak için örtmece amacı taşıyan bir girişim olduğunu doğrulayan etnograf Marcel Griaule ile özellikle hemfikiriz.” (1964: 127). Buna göre, sanatsal üreticilik bir açıdan, zamanın değerli bir uğraşa adanmasındaki özveride diğer taraftan da kendi yaşam süresini aşacak eserlerin kalıcılığında yatan bir örtmeceyi yansıtmaktadır. Fransız düşünürü göre bu işlev “yalnızca bir negatif afyon” olmaktan öte “insanın dünyadaki durumunun iyileşmesini sağlayan geleceğe yönelik dinamizm” dir (127).

1.3. İmgesel Yapısalcılığın Mitos Anlayışı ve İmgelemin Yapıları

Mitos olgusu ile ilgili bilgi ve değerlendirmelerin ardından, bu çalışmada ön plana çıkarttığımız İmgesel Yapısalcılığın mitos anlayışını irdeleyelim. Bu akım Fransız düşünür Gilbert Durand’ın, temel kaynakları psikanaliz ve Gaston Bachelard fenomenolojisi olan *İmgelemin Antropolojik Yapıları* (1960) adlı eseri ile ortaya çıkmıştır. İspanyol araştırmacı Luis Garagalza’nın ifade ettiği gibi, Varoluşçuluğun ardılı tarihselci yaklaşımlar ve biçime dayalı çalışmaları savunan Yapısalcı yaklaşım arasında aracı bir tutum önererek 1960’lı yıllarda kültürel tartışmalarda yerini almıştır. Bunun yanı sıra, İmgesel Yapısalcılık, kültürel ve toplumsal görüngülerin incelenmesi ile ilgili çeşitli stratejilere açık bir yöntem bilim olarak ortaya konmaktadır. Semboller evrenini oluşturan çeşitli türden öğelerin sistematik olarak çalışılması ve sınıflandırılmaları sonucunda Durand görünüşte bir kaos izlenimi veren bu imgeler bütününe bağlantılığa ve iç düzene sahip olduğunu göstermiştir. (Garagalza, 2012). Adı geçen eserinde ve diğerlerinde incelediği ve çözümlediği sembolik imgelemi, insanın ayırt edici temel bir yetisi olarak vurgulayan Durand’ın sembol anlayışı Ernst Cassirer ve Paul Ricoeur’ün görüşlerine dayalıdır. Sembolik imgelemin bilimde, sanatta ve genel olarak insan kültürünün tüm ürünlerinde belirleyici bir role sahip olduğunu savunmuş Fransız filozofun başlattığı İmgesel Yapısalcılık özellikle insani bilimlerde önemli bir etki yaratmıştır.

Sembolik imgelemin ortaya koyduğu kendine özgü imge biçimleri olan şema, arketip ve semboller biyolojik ve çevresel-toplumsal etmenlerin karşılıklı etkileşiminin sonucunda ortaya çıkar. Söz konusu imgelerin çeşitlenişinin fiil, sıfat ve isim yani hareket, nitelik ve nesne sırasıyla gerçekleştiği bu imgelem modelinde aynı zamanda temel bir kutuplaşma söz konusudur. Gündüz ve gece rejimleri olarak adlandırılan bu kutuplardan ilki yükseliş, üstünlük, ayrılma ve karşıtlık ifade eden imgelere yer verir. Gece rejimi ise biri birleşme ve ilerleme diğeri de kapsama ve karıştırma ekseninde imgeleri bulunduran iki yapıya sahiptir.

Bunlardan ilki sentetik, ikincisi ise mistik¹¹ yapı olarak adlandırılmaktadır¹². Durand mitos kavramını bu terimler aracılığıyla tanımlar. Mitosun ancak şema, arketip ve sembollerden gelişen bir sistem olarak var olabileceğini belirtir. Bu imge türlerinin dinamik bir sistemi olan mitos, bir şemanın sağladığı dürtü ile bir anlatı olarak biçimlenmektedir. Mitos bu haliyle, mantığa bürünmüş bir taslaktır. Çünkü sembollerin sözcüklere, arketiplerin ise fikirlere dönüştüğü bir söylem dizisine yer vermektedir. Durand, mitosta bir veya birden fazlasının yer alabildiğini söylediği şemaların ise dini bir doktrini veya felsefi bir sistemi ortaya koyduğunu belirtmektedir (Durand, 1960: 56).

Temel bir açıklamasına yer verdiğimiz kuramın kapsamlı bir panoramasını “İmgelerin Yerdeş Sınıflandırması” başlıklı tablo ile sunabiliriz. İçeriği, gerçekleştirdiğimiz çözümlenmelerden oldukça geniş olsa da kurama dair bütünsel bir görüş sağlamak açısından yararlı olacağı görüşündeyiz. Göz önünde bulundurulması gereken bir nokta İmgelemin Antropolojik Yapıları kuramında sembollerin yanı sıra şema ve arketiplerin de imge türleri olarak kabul edildiğidir. İlk olarak *İmgelemin Antropolojik Yapıları*’nda (1960) yayımlanmış ve kitabın içeriğini sentezleyen bu tabloya *Sembolik İmgelem* (1964) adlı kitapta içeriği kısmen azaltılarak yer verilmiştir. Bu halinin Türkçeye çevirisini dipnotlarıyla beraber alıntılıyoruz. Aslı tek bir tablo olarak düzenlenmiş olsa da incelenmesini kolaylaştırabilmek için “Bölünmüş Biçimli”, “Sentetik” ve “Mistik” olarak üçe ayrılmış çevirisini okurlara sunuyoruz.

Tabloda, imgelemin, sözünü ettiğimiz kutuplaşmasının biyolojik düzeydeki itici gücü olan baskın reflekslere ve bu etkinin sonucunda birbirleriyle yerdeş gruplar meydana getiren imgelere bir arada yer verilmektedir. İnsan türü için genelgeçer olduğu kabul edilen fiil şemalarının, sıfat ve isim arketiplerinin yanı sıra, kültüre, coğrafyaya ve döneme göre anlamları değişebilen ve çokdeğerlilik özelliği ile diğerlerinden ayrılan semboller de yer almaktadır. “Yapılar” ve “Açıklama ve gerekçelendirme ilkeleri / Mantık ilkeleri” satırlarında çeşitli bilimsel alanlara dair ilgili kavramlara ve imgelem yapıları ile bağlantılı psikolojik

11 Dini anlamıyla mistik değil, bu sözcüğe antropologlar Lucien Lévy-Bruhl ve Jean Przylusky’nin atfettikleri “birleşme istenci” ve “gizli bir mahremiyet ile ilgili belirli bir zevk”i (Durand, 1960: 256) bir araya getiren anlam kastedilmektedir.

12 Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet İlgürel (2016), Julio Cortazar’ın Öykülerinin Sembolik İmgelemi, İstanbul, Yeni İnsan Yayınevi, 39-48. Bu kitapta Mitos Eleştirisi alanına odaklanılmış, bu kapsamda İmgesel Yapısalcılığın İmgelemin Antropolojik Yapıları kuramı temel alınarak, ağırlıklı olarak şema, arketip ve sembollere dayalı kısa öykü çözümlenmeleri ile ilgili kuramsal, yöntemsel bilgilere ve çeşitli çözümlenmelere yer verilmiştir.

patolojilere de yer verilmektedir. Bunların bir bölümünün açıklamalarına bağlamımızın dışında kalmaları nedeniyle yer verilmemiştir.

Tablo 1. İmgelerin Yerdeş Sınıflandırması¹³

REJİM YA DA KUTUP	GÜNDÜZ	
Yapılar	Bölünmüş Biçimli (veya kahramanlıkla ilgili) 1. İdealleştirme ve otistik gerileme 2. Diairetizm ¹⁴ (Spaltung) 3. Geometrizm, simetri, devasalık 4. Polemik karşı sav	
Açıklama ve gerekçelendirme ilkeleri / Mantık ilkeleri	Nesnel olarak ayrışıklaştırmacı (karşı sav) ve öznel olarak bağdaşıklıklaştırmacı temsil (otizm) ¹⁵ Dışlama, çelişki ve kimlik ilkeleri son derece etkindir.	
Baskın refleksler	Ayakta duruş baskın refleksi ile <i>elle ilgili</i> türevleri ve mesafeli duyuların (görme, işitme-seslenme) eklenmesi	
Fiil şemaları	Ayırt etme	
	Ayrırmak ≠ karıştırmak	Yükselmek ≠ düşmek
Sıfat arketipleri	Saf ≠ lekeli Aydınlık ≠ loş	Yüksek ≠ alçak
İsim arketipleri	Işık ≠ karanlık Hava ≠ pis hava Kahramanın silahı ≠ bağ Vaftiz ≠ leke	Doruk ≠ uçurum Cennet ≠ cehennem Üst ≠ ast Kahraman ≠ canavar Melek ≠ hayvan Kanat ≠ sürüngen
Sembollerden birleşkebirimlere	Güneş, mavi, babanın gözü, rünik yazı, mantra, silahlar, göğüs zırhları, manastıra kapanmak, sünnet, tepe tıraşı, vb	El merdiveni, merdiven, dikilitaş ¹⁶ , çan kulesi, zigurat, kartal, tarla kuşu, güvercin, Jüpiter, vb

(İlgürel, 2016: 49)

13 İsp. *Cuadro de la clasificación isotópica de las imágenes* (Durand, 1964: 100-101). Yerdeşlik kavramı, farklı sembollerde aynı anlamın tekrar edişini ifade etmektedir. Tabloda gruplar halinde gördüğümüz semboller bu durumun örnekleridir. Bu yolla onları bir arada tutan yapının anlaşılması olanaklıdır.

14 Bu rejime özgü, karşıtlıkları ortaya koyan şema, arketip ve sembollerde de görebileceğimiz bölünme ve zıtlıkları ifade eden terim, bölme anlamına gelen Eski Yunanca kökenli diairesis'ten türemektedir.

15 Gündüz rejimine özgü bir tutum olan uyum sağlamazlık, saldırganlık ve ele geçirme eğilimini ifade etmektedir. Kuşkusuz, bu "mantık ilkelerinin" psikopatolojik, sosyolojik ve antropolojik açılımları bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. a.g.e., s. 407.

16 İsp. Betilo: Antik döneme ait, belirli bir tanrı ile ilişkilendirilen dikili taşlara verilen ad.

REJİM YA DA KUTUP	GÜNDÜZ	
Yapılar	Sentetik (veya dramatik ¹⁷) 1. Coincidentia oppositorum ve sistemleştirme 2. Karşıtların ¹⁸ diyalektiği 3. Tarihleştirme 4. Kısmi (döngü) veya bütünsel ilerlemecilik	
Açıklama ve gerekçelendirme ilkeleri / Mantık ilkeleri	Çelişkileri zaman faktörü aracılığıyla birleştiren artsüremli temsil ¹⁹ . Tüm biçimleriyle nedensellik ilkesi (özellikle sonlandırıcı ve etkin) son derece etkindir.	
Baskın refleksler	Çiftleşme baskın refleksi ile türevleri olarak ritmik motorları ve duyuların (kinezik olanlar, müzikal-ritmik, vb) eklenmesi.	
Fiil şemaları	Birleştirme	
	Olgunlaşmak, ilerlemek	Dönmek, tekrar anlatmak
Sıfat arketipleri	İleri Doğru, Gelecek	Geriye doğru, Geçmiş
İsim arketipleri	Ateş-alev Oğul Ağaç Tohum	Tekerlek Haç Ay Çift cinsiyetli Çoğul Tanrı
Sembollerden birleşkebirimlere	Takvim, Aritmoloji, üçlü, dördlü, Astrobiyoloji	
	İnisiyasyon, “iki kere doğmuş olan”, orji, mesih, felsefe taşı, müzik, vb	Kurban, ejderha, spiral, salyangoz, ayı, kuzu, yaban tavşanı, dokuma çıkırtığı, çakmak, yayık, vb

(İlgürel, 2016: 50)

17 Bu kavram sentetik yapı dâhilinde imgelerin olumlu ve olumsuz hallerinin bir araya getirilişini ifade etmektedir. Zaman bağlamında açıklamak gerekirse, sentetik yapı döngüsel zaman anlayışıyla ölüm olgusunu doğum ile bir araya getirmektedir.

18 İsp. *antagonista*: Antagonizm [İng. *antagonism*; Fr. *antagonisme*]. Kişiler, kurumlar, toplumsal grup ya da sınıflar, öğreti ya da ideolojiler arasında söz konusu olan uzlaşmaz, üstesinden gelinemez çelişki ya da karşıtlık durumu için kullanılan terim. İki süreç, yapı ya da organizma arasında ortaya çıkan ve eylemlerinin sonuçlarının birbirlerine tümüyle karşıt olmasıyla belirlenen uyumsuzluk ya da çatışma durumunu ifade eden sözcük. (Cevzici, 1999: 59)

19 İsp. *Representación diacrónica*: Bu terim söz konusu imgelem yapısına özgü temsillerde tipik olarak izlenen evrim, gelişim ve değişiklik yansıtan yordamı ifade etmektedir.

REJİM YA DA KUTUP	GECE
Yapılar	Mistik (veya karşıtlamalı ²⁰) 1. Tekrar etme ve direnme ²¹ 2. Akmazlık, karşıtlamalı yapışkanlık ²² 3. Duyumsal gerçekçilik 4. Minyatürleştirme (Gulliver)
Açıklama ve gerekçelendirme ilkeleri / Mantık ilkeleri	Nesnel olarak bağdaştırıcı (direnme) ve öznel olarak ayırışıklaştırıcı temsil (karşıtlama çabası) ²³ Örnekseme ²⁴ ve benzerlik ilkeleri son derece etkindir.
Baskın refleksler	Sindirim baskın refleksi ile <i>hal duygusu</i> ²⁵ , <i>ısı duyumsanması</i> ile ilgili türevleri ve dokunma, koku alma, tat almanın buna eklenmesi
Fiil şemaları	Karıştırma
	Aşağı inmek, içinde bulundurmak, nüfuz etmek
Sıfat arketipleri	Derin, sakin, sıcak, mahrem, gizli
İsim arketipleri	Mikrokozmos, çocuk, parmak çocuk, yuva-hayvan ²⁶ , renk, gece, ana, kap
Sembollerden birleşkebirimlere	Karın, yutanlar ve yutulanlar, koboldlar, parmaklar, Osiris, boyalar, değerli taşlar, peçe, pelerin, kadeh, tencere, vb
	Ev, merkez, çiçek, kadın, besin, madde
	Mezar, beşik, koza, ada, mağara, mandala, sandal, kulübe, yumurta, süt, bal, şarap, altın, vb

(İlgürel, 2016: 51)

- 20 Göreceğimiz gibi, imgelemin temel bir ögesi olan örtmece tüm antropologların gözlemlemiş olduğu, en uç durumu karşıtlama olan bir süreçtir. Karşıtlamada temsil, karşıtların ismi veya özelliği kullanılarak hafifletilir. (Durand, 1960: 109)
- 21 Bu iki terim mistik yapıya ait imge ve işlevlerin söz konusu yapı dâhilinde tekrar edilmesi eğilimini ifade etmektedir. Durand bu eğilimi “temel bir sadakat, alışıldık ve rahat imgelerden çıkmama direnci” sözcükleri ile açıklamaktadır. (Durand, 1960: 256)
- 22 *Viscosidad, adhesividad anti-frásica* eşbiçimli [*İsp. isomorfo*] imgelerin tekrar edilmesine yönelik eğilimi ifade etmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. a.g.e., s. 257.
- 23 Gece rejiminin mistik yapısına özgü bir tutum olan bulunduğu ortama tümüyle uyum sağlama yatknlığının yanı sıra, akmaçlık, karşıtlamalı yapışkanlık yapılarını da ifade etmektedir. Kuşkusuz, bu “mantık ilkelerinin” psikopatolojik, sosyolojik ve antropolojik açılımları bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. a.g.e., s. 407.
- 24 Analoji
- 25 *Hal duygusu*. (Os. Hassasiyeti uzviye, Fr. *Cénesthésie, Coenesthésie*) Örgensel duyarlık... Ruhbilim terimidir. (Hançerlioğlu, 1976: 278)
- 26 Bu sembol gece rejiminin, tekrar etme yapısı ve içerme arketipi gibi öğelerinin etkin olduğu, içeren ve aynı zamanda da içerilen imgelerle yerdedir. Balık en tipik olarak yuva-hayvandır. En küçük olandan balınaya kadar çok sayıda balıklar birbirini yuttuğundan “yutulan yutucu” şemasını en tipik olarak yansıtan hayvandır.

1.4. Mitos ve Edebiyat

Brunel, mitosların edebiyattaki yansımaları ile ilgili tartışmaları gündeme getirip, çeşitli çağdaş yazarların bu olaya olumsuz biçimde yaklaştıklarını belirtir. Onlara göre edebiyat mitoslarla aşırı biçimde yüklenerek “zayıf düşmüştür”. Bu eski görüşün yanı sıra, edebiyatın temelde mitosu yozlaştıran bir doğaya sahip olduğu kanısındadırlar. Söz konusu birleşme sonucunda mitosun bir alt-edebiyata dönüştüğünü öne süren ve bu durumu alçaltıcı bulan düşünür Denis de Rougement’ı örnek verir. Bu görüşe karşıt tutumdaki Brunel, mitosların çoğunlukla edebiyat sayesinde bizlere ulaştığını örnekleriyle ortaya koyar. Bu tür bir karşıtlığı ya da uyuşmazlığı reddeden eleştirmen mitosun zaten edebiyata bürünmüş, edebilemiş bir biçimde bizlere ulaşabildiğine işaret eder (1992: xii). Kuşkusuz söz konusu tartışma özellikle klasik mitoslarla ilgili olup, çalışmamızda özümsemiğimiz bakış açısı bu ayrımın dışında genel bir olgu olarak mitosların edebiyatta varlığı ile ilgilidir.

Mitosların edebi eserlerde yansımaları kuşkusuz tek bir biçimde gerçekleşmez. Çeşitli şekillerde ve eserin farklı düzeylerinde mitos izlerine rastlamak olasıdır. Her ne kadar bu konuda bir belirleme yapmak için kusursuz bir yaklaşımdan ya da kategorilerden söz etmek mümkün olmasa da, ayrıntılı bir çözümlemede anlatıbilimsel bir yaklaşımla, anlatının öğeleri temelinde mitik yansımalar değerlendirilebilir. Daha genel bir bakış açısından etkinin varlığının belirlenmesi için Göran Hermerén’in edebiyat ve sanatta etki ile ilgili kuramından yararlanılması uygun olacaktır. Bu yolla “gerçek etki” yani “dar anlamda etki”den, bu kategorinin dışında kalan göndermelere, yansımalara ve paralelliklere (1975: 93-99) kadar çeşitli düzeylerde mitosların etkileri belirlenebilir.

Roland Barthes söz etmiş olduğumuz gibi, mitosların işlevinin “yok etmek değil çarpıtmak” (1957: 120) olduğunu öne sürmüştür. Mitos’u nesnel gerçeklik ile ilişkisi temelinde ele aldığımızda bu belirleme kuşkusuz doğrudur. Ancak, Gilbert Durand’ın işaret ettiği örtmece işlevi ve bunun “insanın dünyadaki durumunun iyileşmesini sağlayan geleceğe yönelik dinamizm” (1964: 127) boyutu söz konusu bakış açısının dışında kalmaktadır. Mitosların son derece soyut kavramların taşıyıcısı olabildikleri gerçeği için de aynı şey geçerlidir. Buna rağmen, özellikle de çağdaş mitoslarda “çarpıtma” işlevinin daha ağırlıklı biçimde kendini gösterdiğini düşünebiliriz. Onlarda dayatma, tüketime yönlendirme ve içgüdüleri uyarmaya yönelik söylemlere daha sık yer verilmektedir. Sonuç olarak, kendisini bir çarpıtma olarak görelim ya da görmeyelim, bir mitosun edebi bir bağlamda yer alması onun için bir çarpıtma ya da etkisizleşme ile sonuçlanacaktır. Bu ister tinsel yönü ağır basan

bir mitos, ister siyasi ve/veya ekonomik içeriğin ağırlıklı olduğu bir diğeri olsun, edebi bağlam onu estetik ve yaratıcılık gibi sanatsal değerlere bağlı bir konuma getirecektir. Mitos bu durumda bütünlüğünü yitirse de eski haline dair belirli izler aktarmaya devam eder. Yapısını büyük oranda korusa da edebi yönün yanı sıra ikincil bir konumda bulunacaktır. Her durumda esere az ya da çok bir mitos boyutu katacaktır. Bu ayrımlar ve görüşlerimiz kuşkusuz çağdaş anlamda edebi eserler için geçerlidir. Örneğin edebi eserler olmalarına rağmen, mitoslara daha belirgin olarak ve daha az “çarpıtmayla” yer verdiklerinden destanlar bu bağlamda başka yaklaşımlarla değerlendirilmelidir.

Öte yandan edebi eserlerle bütünleşmesinin sonucu olarak mitosun “özünü” yitirmesi sorunu göreceli niteliktedir. Edebi kökenli mitoslarda özgünlük sorunu söz konusu olmadığından kuşkusuz böyle bir kaygı düşünülemez. Bunun yanı sıra, mitosun temelinde dengeleyici işlevinin olduğunu düşünürsek ona bundan bağımsız bir “öz” atfedilmesi tartışmaya açıktır. Edebi bağlamda geçirdiği değişikliklere rağmen mitosun örtmece işlevini sürdürmesi de olasıdır. Böylelikle, değişen toplumsal, siyasi, insani koşullara uyum sağlayarak onu edebiyat olarak dinleyenler veya okuyanlar için dengeleyici işlevini yerine getirebilir. Diğer çeşitli kültürel mecralarda olduğundan daha zayıf ve dolaylı olsa da varlığını bu şekilde sürdürebilecektir. Kuşkusuz, mitosa ait öğelerin yalnızca gönderme niteliğinde ya da bağlamının tümüyle dışında kullanıldığı durumlar için aynı şeyi söyleyemeyiz.

2. Mitos Eleştirisi ve Mitos Çözümlemesi

İmgesel Yapısalcılığın Mitos Eleştirisi yöntemi bir mitik anlatımın çözümlenmesi ya da bir edebi eserde mitik bir öyküye ya da ona ait öğelere işaret edilmesi olarak anlaşılmalıdır. İspanyol filolog Fátima Gutiérrez'in (2012) de belirttiği gibi “geleneksel karşılaştırmalı eleştiri, kurucusunun ve ekolünün kuramları uyarınca, mitos eleştirisi olmamıştır ve olmayacaktır.” (127). Söz konusu yaklaşım bir anlatımın, sanat eserinin ya da herhangi bir kültür ürününün mitos analizinde kullanılan yöntemlerle çözümlenerek mitik yapılarının ortaya çıkarılmasını amaçlamaktadır. Durand (2012) edebiyatı, müziği, tiyatroyu, resmi de dâhil ederek tüm anlatım biçimlerinin *sermo mythicus* yani mitik söylem ile yakından ilişkili olduğunu söyler. Mitos bir biçimde her tür anlatım için bir model işlevi görmekte olup Homo Sapiens Sapiens'in ruhunun şemalarına ve temel arketiplerine göre yapılmıştır (106).

Konumuz ile ilgili temel bir kavram her bir mitosun ortaya çıkış sürecini harekete geçiren, insan için varlıksal öneme sahip bir “büyük soru” olarak tanımlanan mitologem kavramıdır. Alberto de Francisco ve Grace Stefanello (2006) Carl Gustav Jung ve Károly Kerényi’nin günümüze taşıdığı Eski Yunanca kökenli bu sözcüğe Durand’ın verdiği anlamı “insanın ortaya koyduğu ve bilimsel yanıtı bulunmayan soru” şeklinde özetlemektedirler. En temel mitologemler “yaşam, aşk, acı ve ölümle ilgili” olup mitoslar ise bu bağlamda “[...] mitologemlere yanıt vermeye çalışan sembolik öykülerdir.” (2006: 5).

Kuşkusuz, mitoslar geniş bir çeşitlilik göstermekle birlikte Gutiérrez’in (2012) işaret ettiği gibi evrendoğumsal mitoslar, kahramanlık mitosları, edebi mitoslar ve kültürel mitoslar ana başlıkları altında incelenebilirler. İlki, evrenin ya da belirli bir bölümünün nasıl ortaya çıktığını; ikincisi, insanın bir birey olarak kendini nasıl gerçekleştirdiğini anlatır. Bunların her biri kendine özgü mitologemleri yanıtlayan anlatılardır. İlkinde en temel mitologemler “Evren nasıl oluştu?”, “Nereden geliyoruz?”; ikincisinde ise “Biz kimiz?”, “Nereye gidiyoruz?” benzeri varoluşsal sorulardır. Edebi mitoslar kurucu nitelikteki bir edebi eserden ve başkarakterlerinin arketipsel özelliklerinden ortaya çıkar. Sonuncusu ise belirli bir dönemde kültürel anlamda hangi arketipsel özelliklerin hâkim olduğunu anlatır (62-63). Edebi eserlerde kuşkusuz tüm mitos türlerinin yansımaları bulunabilir. Açıklayacağımız yöntemle bunlara ait özellikler, mitbirimlerden yola çıkan yaklaşım ile ortaya çıkartılıp somut belirlenmeler yapılabilir. Bununla birlikte, İmgesel Yapısalcılığın Mitos Çözümlemesi adını alan yöntemi ise tipik olarak, kültürel mitosların²⁷ ortaya çıkarılmasında yani edebiyat eserlerinden hareketle toplumda hâkim olan mitosların belirlenmesi amacıyla kullanılmaktadır. Her ne kadar, bir eserde hâkim arketipsel yapıların açığa çıkarıldığı incelemelerden de “çözümleme” olarak söz etsek bile Mitos Eleştirisi asıl olarak belirttiğimiz alan ile ilgilidir. Söz konusu yöntemin uygulanması, Mitos Eleştirisinininkinden farklı bir süreçle gerçekleştirilmemektedir. Mitos Çözümlemesi, aynı biçimde yürütülen kapsamlı incelemeler sonucunda toplumsal alana dair sonuçlar ortaya koymaktadır. Bu yöntem, Ruh Çözümlemesine yani Psikanalize paralel bir biçimde adlandırılmış olup benzeri bir çözümlemenin²⁸ çoğul öznelere yönelik olması temelinde bu şekilde tanımlanmıştır.

27 [...] bu terimle, belirli bir kültürel dönemi belirleyen ve onu sınıflandıran mitoslara atıfta bulunuyoruz. Örneğin, 19. yy’ın cömert romantizm hareketini ve sanatsal, endüstriyel, bilimsel ve toplumsal ilerlemelerini belirleyen Prometheus mitosunu -tanrıların ateşini çalıp insanlara teslim eden ve sanatların, bilimlerin ve teknolojinin doğmasını sağlayan iyi titanın öyküsü- bu türdendir. (Gutiérrez, 2012: 63)

28 Kuşkusuz, Jungçu bir anlamda bir Ruh Çözümlemesi kastedilmektedir.

Mitik olmayan dilde hangi mitosların örtük ya da az çok belirgin biçimde ifade bulunduğunu çözümlenemeye olanak tanıyan Mitos Eleştirisinin (2012: 106) uygulaması ile devam edelim. Söz konusu yöntemi kavrayabilmek için, ilgili akımın mitosun yapısı ile ilgili anlayışını daha derinlemesine değerlendirmek yerinde olacaktır. İmgesel yapısalcılığın kurucusu Gilbert Durand'ın *Mitos Eleştirisinden Mitos Çözümlemesine. Mitik Figürler ve Eserin Yönleri* başlıklı kitabında yer verdiği tanımı ele alalım:

Mitos, sembolik değeri olan belirli karakterleri, dekorları ve nesnelere sahneye koyan bir anlatı (mitik söylem) görünümünü verir. Sekanslara yani daha küçük anlamsal parçalara (mitbirimlere) bölünebilir ve ona kaçınılmaz olarak (masal ya da öyküye karşıt biçimde) «sembolik özlülük»²⁹ (E. Cassirer) olarak adlandırılan bir inanç eklenmiştir. (Durand, 1979: 36)

Klasik anlamda mitosunu irdeleyen bu tanım kuşkusuz, edebi eserlerde de aranacak çeşitli yönleri ortaya koyan bir şablon niteliğindedir. Mitosun üç temel özelliğine değinerek ilgili çözümlenmelerde benimsenebilecek olası yaklaşımlarını ortaya koymaktadır: Söz konusu bakış açısının ışığında, anlatının öğelerinin ayırt edilmesi ve sembolik yönlerinin değerlendirilmesi; anlatıyı belirtilen alt birimlere bölme; ve “sembolik özlülük” olarak adlandırılan yönün açığa çıkarılması. Temelde kurmaca olması nedeniyle, bir edebiyat eserinin; nesnellüğün ve ussallığın dışına çıkan ve inanç alanına girmesi ile dikkat çeken “sembolik özlülüğü” yansıması tipik bir durum değildir. Kuşkusuz, söz konusu yön özellikle kozmogonik yani evrendoğumsal mitoslarda kendini gösteren bir boyuttur. Gutiérrez, (2012) bunun edebiyat çerçevesinde kaçınılmaz bir gereklilik değil, yöntemin son aşaması olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurgular (128). Öte yandan edebi eserlerde çokanlamlılık ve tekrar özelliklerini gösteren sembollere; arketip ve şemalara ve bunlara bağlı olarak mitbirimlere ve insani varoluşsal kaygıların izlerine kolaylıkla rastlayabiliriz.

29 Gilbert Durand'ın Ernst Cassirer'den aldığı bu kavramın Almanca aslı *Symbolische Prägnanz*'dir. “Özlülük” olarak çevrilen *Prägnanz* kavramının içeriği şu şekilde yorumlanabilir: “Önemli bir şeyi kısa ve özlü bir şekilde formüle etmeyi anlatır. Burada can alıcılık, çarpıcılık, bir özelliğin öne çıkması, zihnimize kazınması söz konusudur. Sıfat halinden hareketle şimdi *Prägnanz*'a baktığımızda, icaz, kesinlik, özlülük ve bir ifadenin taklit edilemez (*unnachahmliche*) vecizliği, onun zihnimize kazınması durumlarıyla karşı karşıya geliriz.” (Hoşgör, 2016: 19)

Durand'ın önceki tanımına paralel olarak, Mitos Eleştirisi uygulamalarında izlenen üç temel aşamayı ele alalım. İlk olarak, eserin mitik bağlamda eşzamanlı öğeleri olan tekrar eden motifler ortaya konur. Aynı bakış açısıyla, durumlar ve karakterlerin ve ortamların³⁰ durumlarının birleşimleri incelenir ve ardından da eserin mitbirimleri Lévi-Strauss'un yöntemi izlenerek bir tablo halinde ortaya konur. Açığa çıkarılan mitik yapıların sağlam bir temele oturtulması için ilgili dönemde hâkim olan mitoslarla karşılaştırılması gerekmektedir. (1979: 343-344). Bu aşamaların her birinde, özellikle de ikincisinde, belirlemeler yapılırken, her zaman eserin bütününe göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Durand "birleşimler"den söz ederken bu gerekliliğe yani bir unsurun mitik değerinin diğer öğelerle ilişkiler yoluyla doğrulanması gerekliliğine işaret etmektedir.

Mitik söylemin en küçük anlamlı parçası olan mitbirimler Gilbert Durand'ın İmgelemin Antropolojik Yapıları kuramında şemalar³¹ olarak adlandırdığı arketipsel hareketlerle eşleştirilebilir niteliktedir. Fransız düşünür bu bağlamda mitbirimlerin doğasında fiil niteliğinin isim niteliğinden daha baskın olduğunu belirtir. Öte yandan bir mitbirim kendisini iki biçimde yani açık veya gizil olarak gösterebilir. Birbirine denk nitelikteki kişiler, durumlar, vb olan içeriğin tekrar edilmesi durumunda açık, şemanın örtük olarak tekrar edilmesi durumunda ise gizil mitbirimlerden söz edebiliriz (343-344).

Çözömlenen anlatının mitbirimlerini Claude Lévi-Strauss'un yöntemiyle nasıl bir tablo halinde ortaya koyabileceğimizi ele alalım. Tekrar edişleri aracılığıyla ayırt edebileceğimizi en küçük anlamsal birimler olan mitbirimleri Durand şu şekilde örneklendirmektedir: "[...] fiillerle ifade edilen eylemler: yukarı çıkmak, mücadele etmek, yenmek ..., eyleyenlere dair³² durumlarla ifade edilenler: akrabalık ilişkileri, kaçırma, cinayet, ensest... ve hatta sembolik nesnelere ifade edilenler: kaduseus [Hermes'in asası], üç uçlu mızrak, çift taraflı balta, güvercin..." (Durand, 1996: 163). Öncelikle hangi mitbirimlerin yani eylem, durum ve nesnelere ifade eden söz konusu öğelerin anlatıda tekrar ettiği göz önünde bulundurularak her biri için bir sütun ayrılır. Mitbirimler zamandizinsel sırayla soldan sağa doğru ilerleyerek

30 Bu açıklamada Fr. *décor*, İsp *decorado* terimlerinin Türkçe karşılığı olan "dekor" yerine Anlatıbilim terimi olan "ortam"ı kullanmayı tercih ettik. Eylemin, içinde gerçekleştiği sosyo-tarihi-coğrafi genel çevreyi ifade eden bu kavram uzamsal çerçevelerden farklı olarak, tüm metni kapsayan, göreceli olarak sabit bir kategoridir.

31 Kavram hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet İlgürel (2016), *Julio Cortazar'ın Öykülerinin Sembolik İmgelemi*, İstanbul, Yeni İnsan Yayınevi, 41.

32 Eyleyenler modeli, Anlatıbilimde anlamsal çözümlemelerde kullanılan bir yaklaşımdır. Karakterlerden farklı olarak, anlatıda etkin bir rol oynayan herhangi bir öge eyleyen sınıfına girer.

hanelere eklenir. Ancak, her bir mitbirim onu kapsayan sütuna yazılır, zamandizinsel sırayla ilerlerken aşağı satırlara inilir ve bu esnada mitbirimlerin aynı nitelikteki diğerleri ile aynı sütunda olmalarına dikkat edilir. Kuşkusuz, zamandizinsel sıralama gerçekleştirilirken anlatma zamanının ortaya koyduğu sıra yerine olay zamanını³³ temel alan dizilim göz önünde bulundurulmalıdır. Çağdaş edebi eserlerde, klasik mitoslardan daha sık olarak yer alan gerileme ve öncellemelerin³⁴ yer aldığı sıralama izlenmemelidir. Bu şekilde, biri söylem sırasını izleyen yani yatay olarak dizilen artzamanlı düzen, diğeri de dikey bir dizilimi içeren eşzamanlı³⁵ düzen aynı tabloda birlikte yer alacaktır.

Mitosu³⁶ anlatmak durumunda kalsaydık, kolon şeklindeki bu dizilişi göz önünde bulundurmayacak ve satırları soldan sağa ve yukarıdan aşağıya doğru okuyacaktık. Ancak mitosun anlamak söz konusu olduğunda, artzamanlı nitelikteki bir yapı (yukarıdan aşağıya) işlevsel değerini yitirir ve “okuma” soldan sağa ve kolon kolon -her kolonu bir bütün olarak düşünürsek- gerçekleşir. (Lévi-Strauss, 1958: 308-309)

Söz konusu tablo aracılığıyla anlatı her iki haliyle yani hem kronolojik sırası ile hem de içerdiği mitbirimlerin tekrar ediş biçimleri ile açığa çıkacaktır. Lévi-Strauss, tablonun eşzamanlı düzeninin ortaya koyacağı tekrar eden mitbirim grupları arasında temel bir çelişki³⁷ ile karşılaşılacağını belirtmektedir. Ona göre bu çelişkinin varlık nedeni “çelişkiyi çözmeye yönelik mantıksal bir model sunmak”tır (1968: 330). Öte yandan Gilbert Durand mitosun varoluşunun temel motivasyonunun, yıkıcı zamanın etkisinin bilinçte örtmece yoluyla hafifletilmesi olduğuna işaret etmektedir:

Kayıp zamanın arayışı ve özellikle de örtmece sürecinden geçmiş bir zaman ile ve mağlup edilmiş ya da cennetteki bir maceraya dönüştürülmüş olan ölümle kapsamlı bir uzlaşma

33 Bu Anlatıbilim terimlerinin her ikisi de kurgusal zaman biçimleridir. Olay zamanı anlatıcı tarafından aktarılan olayların asıl süresini ve dizisini ifade eder. Anlatma zamanı ise bunun anlatıda yeniden düzenlenmiş halidir.

34 Analepsis, prolepsis

35 İng. *diachronic*, *synchronic*, İsp. *diacrónico*, *sinacrónico*

36 Bu alıntıda iki kere yer alan efsane kelimesi yerine mitos sözcüğü konmuştur. Alıntı yaptığımız çevirideki gibi, mitos (İng. *myth*, İsp. *mito*) kavramı yerine efsanenin (İng. *legend*, İsp. *leyenda*) kullanılması karışıklıklara yol açabilir. Bağlamımızda mitos kavramı, efsane olgusundan, kökeni olan tarihi gerçekliklerden daha fazla soyutlanmış olması açısından ayrılmaktadır.

37 Söz konusu çelişki hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Claude Lévi-Strauss (1958 [2012]), Yapısal Antropoloji, Ankara: İmge Kitabevi, 311-330.

çabası; tüm büyük mitosların en temel, harekete geçirici anlamı bu şekilde kendini gösterir. Ve mitosun kendi anlamı bizi imgelemin genel anlamına yönlendirmekten başka bir şey yapmaz [...]. (1960: 356)

Mitos Eleştirisi olarak adlandırılan yöntem Durand'ın da belirttiği gibi, yönetici mitosları ve bunların dönüşümlerini ortaya çıkartmanın yanı sıra, döneminde hâkim mitoslu işleme biçimine veya mitoslar arasında yaptığı tercihlere dayanarak yazar ile ilgili belirli değerlendirmeler yapma olanağını sunar. Bu doğrultuda, yazara dair biyografik çıkarımların yanı sıra sosyokültürel ya da tarihsel-kültürel alanlara yaklaşımlar sağlanabilir. Böylelikle, kültürel bağlamda bir dönemle ya da bir toplumsal grupla ilgili çözümlenmeler ile Mitos Eleştirisinden Mitos Çözümlemesinin alanına girmiş oluruz (1979: 347). Bu bağlamda, Durand'ın, Mitos Çözümlemesini daha da geniş bir alana taşıyarak “Mitodoloji” yani İnsani Bilimlerin geneli için bir yöntem olarak önerdiğini belirtmek isteriz.

Bu bölümün başında belirtmiş olduğumuz gibi, Mitos Eleştirisinin ya da Mitos Analizinin amacı mitolojik kökenli öykü veya öğelerin eserlerde yüzeysel olarak aranması değildir. Bununla birlikte, mitoslar insana özgü kalıplar olarak kabul edebileceğimiz arketiplerden oluşan anlatılardır. Bu bağlamda, toplumların evrim süreçlerinde çeşitli dinamiklerin etkisiyle belirli arketiplerin ve dolayısıyla mitosların yeniden etkin hale gelişi olağan bir durumdur. Böylelikle, bir toplumun yaşadığı bir dönem belirli bir mitos ile ve eğretilmeli anlamda, ona ait tanrılar ya da kahramanlar ile ilişkilendirilebilir. Kuşkusuz, yaşanan toplumsal dönem edebi eserlerde de yansımaları bulacak ve onlardan hareketle tespit edilebilecektir. Durand'ın (1979) belirttiği gibi bu yolla bir kültürün tarih boyunca deneyimlediği, aynı mitosun tekrarları yani “rönesansları” ve değişimleri hakkında konuşmak olanaklıdır (343-344). Belirtildiği gibi, bu incelemelerin çıkış noktası, eserlerdeki arketipik öğeler olan açık ve/veya gizil mitbirimlere dayanarak ortaya çıkartılacak mitostur.

3. Cortázar'ın “Gizli Silahlar” Adlı Öyküsünün Mitik Panoraması

Açıklamalarına yer verdiğimiz ve yorumladığımız yöntemlerin uygulanışına örnek olarak Julio Cortázar'ın “Gizli Silahlar” adlı öyküsünün çözümlemesine ana hatlarıyla yer vereceğiz. 1959 yılında aynı adlı kitapta yayımlanan öykünün başkarakteri içe dönük ve iletişim sorunları olduğu görülen Pierre'dir. Kültürlü bir genç olmakla birlikte zihni oldukça karışık olan ve değişken bir ruh durumu yaşayan karakter, beklentilerinin karşılanmadığı bir ilişki

içindedir. Sevgilisi Michèle'in arkadaşları ile ilişkisi de soğuk ve mesafelidir. Michèle ailesinin orada bulunmayacağı bir süre boyunca onunla birlikte kalması için Pierre'i yazlık evlerine davet eder. Bunun üzerine başkarakter söz konusu ev hakkında hayaller kurmaya başlar. Bunlar onu mutlu eden, manevi boşluğunu dolduran, onu bütünleyen sembolik nitelikteki hayallerdir. Özellikle de, yazlık evin merdivenin camdan topuzunu³⁸ bu duygularla saplantılı biçimde düşlemektedir. Öte yandan, yüzünü parçalayan kuru yapraklarla ilgili bir sanrıyı da sıklıkla görmektedir. Yazlığa vardıklarında Pierre, Michèle ile birlikte olma konusunda oldukça ısrarcı olmaya başlar, sevgilisi ise aşırı endişeli tavırlar sergilemektedir. Bir tartışmanın ardından Pierre evi terk eder ama bir süre sonra geri döner ve merdivenden çıkıp üst kattaki Michèle'e tecavüz eder. Ardından, Michèle'in Pierre gittikten sonra telefonda konuştuğu arkadaşı Babette'in, Roland ile birlikte yazlık eve doğru yol almakta olduğunu anlarız. Roland yedi yıl önce Alman işgal sırasında Michèle'e tecavüz eden bir askeri nasıl öldürdüğünü anlatmaktadır. Vurduğu Alman askerin parçalanan yüzünün kuru yapraklar arasındaki halini hatırlar. Bu durum Pierre'in gördüğü kuru yapraklarla ilgili sanrı ile bağlantılı olup bize öykünün açık sonu ile ilgili çeşitli yorum olanakları sunmaktadır. Bunlardan biri, sanrıların bu olayı haber verdiği, aynı cinayetin tekrar edeceğidir. Bu yorum olayların tekrarı çerçevesinde, döngüsel zaman anlayışını yansıtmaktadır.

Öykünün mitik yapısının çözümlenmesine geçmeden önce başlıca şema, arketip ve sembollerine dair genel bir değerlendirmeye yer vermek yerinde olacaktır. Öncelikle, gece ve gündüz rejimlerine dair bu üç türden imgelerin öyküde kutuplaştığını ve özellikle de başkişinin birbirine karşıt ruh durumlarında, davranış ve söylemlerinde kendini gösterdiğini söyleyebiliriz. Pierre'in bu karşıt ruh halleri arasındaki ani geçişlerinin yanı sıra bu aşırı uçlardan çıkamadığı durumlar da öykü boyunca karşımıza çıkmaktadır. Gündüz rejimine ait öğeler arasında, Pierre'in Michèle'e karşı alçaltıcı tutumlarıyla ve şiddet içeren davranışlarıyla ilişkili çeşitli imgeleri sayabiliriz. Bu tür eylemleri gibi, ona ettiği hakaretler de gündüz rejimi ile ilişkilidir. İmgeler bu rejimde üstün ve aşağılık, saf ve kirli benzeri karşıtlıklar olarak yer alır. Hakaretlerde Michèle bu zıtlıklardaki olumsuz nitelikteki imgeler ile özdeşleştirilmektedir. Bunların yanı sıra onu öperken dudağını ısırarak yaralaması, köpeğine taş atması gibi olayları da sayabiliriz. İmgelemin gündüz rejiminde hayvan imgesi genel olarak aşağılık ya da canavar benzeri korkunç bir varlığı

38 Merdivenin trabzanının alt direğindeki cam topuz kastedilmektedir. Michèle ona böyle bir topuz olmadığını söylese de onu hayal etmeyi sürdürür.

ifade eder. Kuşkusuz, Michèle'i ve köpeğini bu imgelem dâhilinde algılaması onlara uyguladığı şiddetle bağlantılıdır. Gündüz rejiminin olumsuz imgelerine gece rejiminde sıklıkla olumlu özellikler atfedilmesi imgelemin kutupluluğunun bir tür "simetri"ye sahip olduğunu anlamak açısından önemlidir. Başkişinin bakış açısından aktarılan aşağıdaki alıntı, dinginlik, mahremiyet ve dokunma duyusunun vurgulanmasıyla, tipik olarak gece rejiminin mistik yapısını yansıtmaktadır. O an için, hayvan imgesinin olumlu bir yere sahip olduğu mistik yapıyı benimsemiş olan başkişi, köpeği aşağılamamakta, aksine kendisini ona benzeştirmektedir:

Orada olmanın, o dakikanın içine yerli yerince oturmanın mutluluğu, gözünü yumup iç geçirmekle yetinmek Bobi misali, ellerini saçından geçirmek, bir kez, sonra gene saçındaki eli duyumsamak, kendi eli değilmişçesine, ensesine dokununca duyduğu hafif iç gıcıklanması. (Cortázar, 2007: 125)

Başkişinin, Michèle'i başlıca ölümcül kadın motiflerinden Eski Ahitten Delilah karakterine benzetmesi de son derece önemlidir. Bu durumda, olağanüstü gücü Delilah tarafından elinden alınan ve felakete sürüklenen güneşsel kahraman Samson ile kendisini özdeşleştirmektedir. Güneşsel kahramanlar tipik olarak gündüz rejimini yansıtır ve ölümcül kadın motifleri ise bu imgelem rejiminin bünyesindeki başlıca olumsuz öğelerdendir. Pierre'in Michèle'e tecavüz etmesi ve bu olayın anlatımına eşlik eden, çeşitli aşağılayıcı imgeler de kuşkusuz aynı niteliktedir. Başkişinin öykü boyunca defalarca gördüğü, yüzünün rüzgârda uçan yapraklar tarafından parçalanması ve düşüş sanrıları da kuşkusuz, imgelemin gündüz rejimini yansıtmaktadır. Parçalanma, yenilme, mağlup olma gibi olaylar gündüz rejiminin özgün imgeleri, "düşmek" ise bir fiil şemasıdır. Örneğin şu alıntı söz konusu rejimin çeşitli niteliklerini bir araya getirmektedir: "[...] ve sanki yerdeki kuru yapraklar kalkıp yüzüne konuyor, tek bir ürkünç, kapkara ısırsıyla yüzünü yalayıp yutuyorlar." (Cortázar, 2007: 117). Yaprakların kuru oluşu, başkişinin yüzünü "yemeleri" ve "kapkara ısırık" gündüz rejiminin çeşitli olumsuz değerlerdeki imgelerini bir araya getiren bir ifadedir. Sözü ettiğimiz "simetri" nedeniyle, gece rejiminde ve özellikle de mistik yapısında bu imgeler olumlu karaktere bürünürler. "Yenilme" zarar vermeyen "yutulmaya" dönüşür. Çeşitli dini anlatılarda ve masallarda olduğu gibi, karakterler onları yutan yaratıkların karnında yaşamaya devam ederler, karanlık ise tehlikeli değil koruyucu, dinlendirici bir özelliğe bürünür. Gündüz

rejiminde, yenilme, düşme, karanlık gibi imgelerin olumsuzluğu en temelde, yıkıcı zaman ile ilgilidir. Bundan duyulan korku söz konusu imgelerde kendini göstermektedir. Her ne kadar yıkıcı zaman eserin doğrudan konusu olmasa da, okurda güçlü bir etki uyandırmak için bu imgelerin kullanıldığı düşünülebilir.

Ruhsal durumu değişken olan başkişi, değerlendirdiğimiz gündüz rejimi bakış açısını terk edip bunun zıddını benimsediğinde bütünüyle farklılaşır. Bu durumlarda, Michèle ve onunla ilgili çeşitli öğeler söz konusu rejiminin özelliklerini gösteren imgeler olarak karşımıza çıkar. Başkişinin bunlarla ilgili davranış ve söylemleri de bu ekseninde değişmektedir. Pierre'in düşlediği ve hakkında sanrılar gördüğü Michèle'in ailesinin yazlık evi ve bu evdeki merdivenin camdan topuzu bu öğelerin en önemlileridir. Sembolik olarak dışıl nitelikteki bu iki nesne ve kuşkusuz, sevgilisi, Pierre için öyküde birkaç kez doğrulandığı gibi manevi bir nitelik taşımaktadır. Bu durum en belirgin olarak da başkişinin, sevgilisini düşlediği aşağıdaki paragrafta kendisini göstermektedir.

Yalnızca seni düşüneceğim, kendi kendimin bilincine varabilmenin tek yolu bu; seni benliğimin orta göbeğinde bir ağaç gibi tutmak, kendimi ucun ucun ağacın beni besleyip ayakta tutan, beni yönlendiren gövdesinden ayırmak, sonra sakına sakına dalgalanmak senin çevrende, her bir yaprakla havayı yoklayıp sınyarak (yeşil, biz yeşiliz, ben kendim ve sen kendin, özsuyla dolu ağaç gövdesi ve yeşil yapraklar: yeşil, yemyeşil), senden ayrı düşmeksizin, bu öbür şeyin aramıza girmesine, düşüncelerimi çelip senden ayırmasına izin vermeksizin; şu bilinçten bir saniye bile yoksun bırakmaksızın kendimi: bu gecenin sabaha doğru ilerlediğinin, sabaha dönüştüğünün bilinci ve orada, öte yanda, senin yaşadığın ve şimdi uyumakta olduğun yerde... gene gece olduğu zaman oraya birlikte varacağımızın, senin evine gireceğimizin bilinci. Sundurma basamaklarını çıkıp ışıkları yakacağız köpeği okşayıp kahvelerimizi içeceğiz, uzun uzun, göz göze bakışmamızdan sonradır ki ben, seni kollarıma alacağım (bir ağaç gibi tutmak seni benliğimin orta göbeğinde) ve merdiven başına götüreceğim seni (ama camdan topuz filan yok orada), sonra başlıyoruz merdiveni tırmanmaya, yukarı çıkıyoruz, kapı kilitli, ama anahtarı cebimde... (Cortázar 2007, 117-118)

Burada düşlenen, aslında sevgilinin kendisi değil, Michèle tarafından temsil edilen anima arketipidir³⁹. Bunu, paragrafın bir kadını değil tinsel niteliklerle donatılmış bir dişil figürü yansıtmışından anlayabiliriz. Pierre'in bu hayali aynı zamanda söz konusu dişil figür ile birleşme aracılığıyla ruhsal bir tamamlanmayı ima etmektedir. Bu süreç Analitik Psikolojide bireyleşme⁴⁰ terimi ile tanımlanmaktadır. Öykünün başında Pierre'in kendi evinin dağınıklığını izlerken Michèle'i orada hayal edişi ve bunu yaparken ona anne niteliklerini yansıtmayı da bu bağlamda önemlidir.

Önemi yok, kadınlar bekâr odalarının düzensizliğinden hoşlanırlar, gülümseme fırsatı çıkar onlara (dişlerinin her biri anaçlıkla parlayarak), perdeleri düzeltir, sandalyelerin, çiçek saksılarının yerini değiştirir, şu masayı en ışısız köşeye koymak ancak senin aklına gelirdi, derler. (Cortázar, 2007: 104)

İmgelemin gece rejiminin mistik yapısı ile doğrudan ilişkili öğeler olarak Michèle, yazlık ev ve camdan topuz gece rejiminin hem sentetik hem de mistik yapıları bağlamında Pierre ile bağlantılıdır. Başkışı sevgilisinde mistik yapıya özgü, annelik, kapsayıcılık ve koruyuculuk niteliklerini aramaktadır. Aynı şeyi, benzeri duygularla sıkça düşünüyordu yazlık ev ve camdan topuz için de söyleyebiliriz. Durand küre biçiminin mistik yapı ile bağlantısını şu sözlerle açıklamaktadır.

Yalnızca daire veya küre geometrik düşünüş için kusursuz bir merkez sunar. Arthus «bakış çevrenin her bir noktasından içe yönelik durumdadır. Dış dünyaya dair bilgisizlik, kaygısızlığı ve iyimserliği olanaklı kılar...» gözleminde tümüyle haklı gözükmektedir. Şu durumda, eğimli, kapalı ve düzenli uzam «yumuşaklığın, huzurun ve güvenliğin» işaretidir [...] (Durand, 1960: 236)

Pierre öykü boyunca Michèle, yazlık ev veya camdan topuz ile bir araya gelmenin düşünüyordur. Gece rejiminin sentetik yapısı açısından baktığımızda ise başkışının

39 Analitik psikolojide erkeğin ruhunun dişil yönü anima olarak adlandırılmaktadır.

40 Analitik psikolojinin bireyleşme olarak adlandırdığı süreç kişinin ruhsal yapısını tanıması, düzenlenmesi, bütünleştirilmesi ve bu yolla kendi özgün karakterine bürünerek diğerlerinden farklılaşması olarak özetlenebilir.

bu saplantısı bize önemli yorum olanakları sunmaktadır. Pierre'in bazen tinsel bazen de fiziksel "birleşme" takıntısı kendisini gösterir. Bu dürtü öykü boyunca onu zaman zaman şiddete yöneltse de temelde tinsel bir tamamlanma gereksinimi de kendisini göstermektedir. Sentetik yapının başlıca fiil arketipinin "birleştirmek" olduğunu, tüm arketip ve sembollerinin bunun etkisiyle biçimlendiğini göz önünde bulundurulmalıdır. Aynı zamanda, Analitik Psikolojinin sözünü ettiğimiz bireyleşme süreci de bu durumu benzeri biçimde yorumlama imkânını sunmaktadır.

Sonuçta, öyküde sembolik düzeyde ima edilen bütünleşme gerçekleşmemekte ve gündüz rejiminin etkisinin güçlü biçimde görüldüğü yıkıcı eğilim başkişide baskın çıkmakta ve en sonunda tecavüz eylemi biçiminde yozlaşmaktadır. Şiddet bu noktada durmaz çünkü başkişinin, Michèle'in arkadaşı Roland tarafından öldürülmesi olasılığı ortaya konmaktadır. Cortázar'ın "Gizli Silahlar" adlı öyküsünün fiil şemaları, arketipleri ve sembollerinin ve bunlar arasındaki ilişkileri değerlendirdiğimiz bu paragraflardan sonra eserin mitik yapısının çözümlenmesine geçebiliriz. Söz konusu çözümlenme kuşkusuz aynı içerikten hareketle özellikle de fiil şemalarına dayanılarak gerçekleştirilecektir.

Öyküde etkin olan mitbirimler arasında en önemlileri şunlardır: Dişil imgelere karşı şiddet, dişil öğeler aracılığıyla bireyleşme, yalnızlaşmış erkek, cinayet. Durand'ın şemalarla ilişkilendirdiği mitbirimlerde "fiil dinamizminin" (1960: 344) hâkim olduğunu vurguladığına değinmiştik. Anlatıda ortaya çıkarttığımız mitbirimlerin söz konusu şemalarla eşleşmesi şu şekilde gerçekleşmektedir: Birleştirme şeması: Dişil öğeler aracılığıyla bireyleşme. Ayırt etme şeması⁴¹: Dişil imgelere karşı şiddet, yalnızlaşmış erkek, cinayet. Genel karakterdeki, ayırt etme ve birleştirme şemaları daha kısmi karakterde olan fiil şemalarını da ortaya çıkartmaktadır. Örneğin cinayet mitbirimi bunlardan "düşmek" şemasına açık biçimde karşılık gelmektedir. Söz konusu fiil şemasının sıfat, isim ve sembol düzeyindeki yansımalarında, değersizleşme, bozulma, yenilme gibi anlamları tekrar eder. Öyküde mitbirimlerin tekrarının birbirine denk öğelerle değil, şemalara bağlı olarak gerçekleşmesi dolayısıyla bunların gizil mitbirimler sınıfına girdiğini söyleyebiliriz.

41 Birleştirme şeması, imgelemin gece rejiminin sentetik yapısına, ayırt etme şeması ise gündüz rejimine aittir.

Öykünün Mitbirimlerinin Eşzamanlı ve Artzamanlı Sıralamaları

	“DİŞİL” İMGELERE KARŞI ŞİDDET	DİŞİL ÖGELER ARACILIĞIYLA BİREYLEŞME	YALNIZLAŞMIŞ ERKEK	CİNAYET
	Anlatı sırası (artzamanlı düzen)			Alman askerin Michèle’in arkadaşları tarafından öldürülmesi
Eşzamanlı mitbirimler sistemi	Alman askerin Michèle’e tecavüz etmesi		Michèle’in Pierre’in evine hiç girmemesi	
		Pierre’in Michèle’i anne karakterinde anima figürünü yansıtır biçimde kendi evinde hayal edişi.	Saplantılı düşünceler eşliğinde Pierre’in Michèle’i bekleyişi	
	Pierre’in Michèle’i dudağını ısırarak yaralaması	Pierre’in Michèle’in ailesinin yazlık evinin merdivenin camdan topuzunu düşlemesi (küresel biçimi ile sembolik olarak bireyleşme ile ilişkilidir.)	Pierre’in Michèle’in arkadaşları ile iletişim kurmaması	
		Yinelenen mitbirim: camdan topuzun düşlenmesi		Pierre’in, yüzünün kuru yapraklar tarafından parçalandığına dair hayali
		Pierre’in Michèle’i “benliğinin orta göbeğinde bir ağaç” olarak düşlemesi	Pierre’in düşünde Michèle’in onu yatak odasına kabul etmemesi	

		Yinelenen mitbirim: camdan topuzun düşlenmesi		
	Pierre'in Michèle'in köpeğine taş atması	Yinelenen mitbirim: camdan topuzun düşlenmesi	Michèle'in Pierre'i reddetmesi	
				Yinelenen mitbirim: Pierre'in, yüzünün kuru yapraklar tarafından parçalandığına dair hayali
	Pierre'in Michèle'e tecavüz etmesi			

Dişil özellikleri olan birçok sembol ve arketipin yer aldığı, imgelemin gece rejiminde, hayvan imgesi de olumlu niteliklerle kendini göstermektedir. Bu bağlamda, kadın ve hayvan figürlerini şiddet mitbiriminde bir araya getirmemizin nedeni her ikisinin de başkışının ruhunun dişil yönünü yani animasını yansıtırıyor olmasıdır. Belirttiği gibi, başkışı ya “olumlu” bir tutum sergileyip bu yöne olumlu, yüceltici özellikler atfetmekte ya da ona gündüz rejimi bakış açısından, aşağılayıcı bir tutumla yaklaşmaktadır. İlk durum Analitik Psikolojinin bireyleşme olarak tanımladığı sürece dair özellikleri doğrudan ortaya çıkartmaktadır. Gerçekten de bireyleşme sürecinde animanın özümsemesi söz konusudur. İkinci durumda ise adı geçen öğelere karşı şiddet veya şiddet işaretleri kendini göstermektedir. Buna bağlı olarak, öykünün mitbirim panoramasında kadın figürünün algısı ile ilgili olarak iki karşıt tutum kendisini göstermektedir: “Dişil” imgelere karşı şiddet” ve “dişil öğeler aracılığıyla bireyleşme”. Her ne kadar söz konusu olan mitos değil, bir edebiyat eseri olsa da, Claude Lévi-Strauss’un işaret ettiği türden bir çelişkinin burada kendisini gösterdiğini kesinlikle söyleyebiliriz. Arjantinli yazar açısından bu öykünün; onları benimseyen toplumlar için mitosların yerine getirdiği işleve benzer bir rolü olduğunu düşünmek abartılı olmayacaktır. Özellikle de öykülerinin, kendisi için *katharsis*

niteliği taşıması⁴² bu görüşümüzü desteklemektedir. Bu bağlamda, dişillığın ötekileştirildiği çağdaş ataerkil toplumun bir üyesi olan erkeğin deneyimlediği temel bir çelişki kendini göstermektedir. Öyküdeki mitik yapıdan hareketle, bu yönü nasıl karşılayacağı konusunda deneyimlediği ikilemi yansıttığını söyleyebiliriz. Her ne kadar Arjantin’de yirminci yüzyıl başlarında ilk feminist hareketler ortaya çıkmış ve 1947 yılında kadınlar oy hakkını elde etmiş olsalar da Cortázar bu ikilemi duyumsamasına neden olacak ataerkil etkileri kuşkusuz deneyimlemiştir. Bu bağlamda, uyumlaştırılmaya çalışılan söz konusu çelişkinin yazarın kendi iç dünyasından öyküye yansıdığı düşünülebilir. Cortázar’ın, 2015 yılında Miguel Dalmau tarafından yayımlanan yaşamöyküsünde yer alan, anaerkil düzene hastalıklı derecede bağımlılığı ve aynı zamanda döneminin tabuları tarafından engellenmiş oluşu yönündeki belirlemeler görüşümüzü desteklemektedir. İmgelemin gece rejimi ile bağlantılı olan ve anima ile ilişkilendirebileceğimiz imgelere karşı şiddet uygulanmasındaki sembolik derinlik, Mitos Çözümlemesinin alanına girerek toplumsal belirlemeler yapmamız için bize bir kapı aralamaktadır.

Karakterin şiddete yönelişi onu yıkıma götüren olaylar zincirini harekete geçirir. Buradan hareketle örtük yazarın ve hatta yazarın kendisinin, sözünü ettiğimiz bağlamda iyimser bir tutuma sahip olduğu düşünülebilir. Çünkü başkarakterin, bireyleşme sürecini reddedişinin onu yıkıma götürmesi, dişil öğelerin benimsenmesi yoluyla ruhun bütünleşmesinin yüceltildiği anlamına gelmektedir. Sonuç olarak, anima ile bütünleşmenin yani bireyleşmenin yaşam kavramı ile, bu sürecin reddedişinin de ölümle ilişkilendirildiği açıktır. Yüzeysel bir okumada karamsar bir atmosfer ortaya koyan öykünün mitos eleştirisi, bu düzeyde yaşama ve bütünleşmeye dair bir formül sunulduğunu ortaya çıkartmaktadır.

Kuşkusuz, daha kapsamlı sonuçlara ulaşmak için diğer eserlerinin mitik yapılarının da değerlendirilmesi uygun olacaktır. Öte yandan örneğin Jorge Luis Borges de eserlerinde kadın karakterlerin çok az bulunması ekseninde çeşitli eleştiriler almıştır. Bu durumun ortak edebi bir estetik tercih olduğunu düşünmek toplumsal arka planı göz ardı etmek olacaktır. Adolfo Bioy Casares gibi XX. yy Arjantin fantastik edebiyatının diğer ilk kuşak yazarları da dâhil edilerek bu eksen de Mitos Analizi gerçekleştirmek olanaklıdır. Bu yolla, edebi eserlerden hareketle, ilgili dönemde, ortaya çıktıkları kültürde etkin olmuş olan mitoslar hakkında belirlemeler yapmak olanaklıdır.

42 Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet İlgürel (2016), Julio Cortazar’ın Öykülerinin Sembolik İmgelemi, İstanbul, Yeni İnsan Yayınevi, 17-18.

Ancak, çağdaş edebi bir eser, bir kurmaca olması nedeniyle, özellikle de evrendoğumsal mitoslara özgü olan sembolik özlülük boyutunu “Gizli Silahlar”da arayamayız. Çünkü Durand’ın dile getirdiği, mitosun inanç yönü (1979: 36) çağdaş edebiyatla temelde uyuşmamaktadır. Her ne kadar öykü yıkıcı zamana dair mitbirimlerin ve bir yapısal çelişkinin varlığı ile mitik bir zenginliğe sahip olsa da, hiyerofanik mitoslardan birçok yönden ayrı durumdadır.

Her ne kadar öykünün mitik yapıları herhangi bir mitosu kendi bütünlüğü içinde yansıtmaya da bireyleşme olgusunun merkezi rolü, idealleştirilmiş kadın motifinin varlığı ve ona “ulaşma” doğrultusundaki girişimler bize bu yönde yorum olanakları sunmaktadır. Söz konusu mitbirimlere dayanarak, oldukça farklı bağlamların varlığı ve kahramanın başarısızlığı ile “çarpıtılmış” durumda olsa da öyküde Kahramanlık mitoslarının mitik yapısının kısmen var olduğu sonucuna ulaşabiliriz.

Durand Mİtos Eleştirisinde eserin yansıttığı kronolojik zaman anlayışının belirlenmesi gerektiğini dile getirmiştir. Bu bağlamda da eser zengin bir içerik sunmaktadır. Öyküde birbirine karşıt olan iki zaman anlayışı bir araya gelmektedir. Eserin başlangıcında sözü geçen, olayların tekrar edilemezliği çizgisel zamanı ifade etmektedir. Anlatıcının, sevgilisi Michèle’in kendisini ziyaret edeceğini bildirdikten sonra, yaşadığı mahallede günlük olarak tekrar eden olayları anlatmaya koyulması ise öyküde döngüsel zamanın yapısal olarak yer aldığını göstermektedir. Döngüsel zamanın anima figürü olan Michèle’e bağlı biçimde ortaya çıkması da özellikle bu zaman anlayışının öykünün mitik yapısının bir parçası olduğuna işaret eder. Öte yandan öykünün açık sonunun yorumlarından biri de döngüsel zamanla bağlantılıdır. Buna göre, “tecavüz eden karakterin öldürülmesi döngüsü” kendini tekrar etmektedir. Bu zaman anlayışının varlığı, Durand’ın mitosların temel motivasyonu olarak işaret ettiği, ölümcül zamana karşı hareketi yansıtmaktadır. Sembolik imgelemde yıkıcı zaman, “panzehiri” olan döngüsel zaman aracılığıyla dengelenmektedir. Sonuç olarak öykünün kurgusunun mitik düzeyde ikili bir kutuplaşma üzerine temellendiği söylenebilir: Dışıl öğenin kabulü ya da reddi ve buna bağlı olarak döngüsel ya da yıkıcı zaman ile yüzleşme.

Sonuç

İmgesel Yapısalcılığın bakış açısını benimsediğimiz bu çalışmada söz konusu akımın yöntemleriyle mitos incelemelerinin panoramasını değerlendirmeyi ve yorumlarla ele almayı amaçladık. Mitosun edebiyat alanındaki varlığını irdelemeden önce, bu olgunun en temel ve tipik biçimleri olan hiyerofaniye yer veren mitosların yanı sıra çağdaş olanlara da, başlıca görüşleri öne sürmüş düşünür, eleştirmen ve araştırmacıların bakış açılarını değerlendirerek değindik. Klasik anlamda mitosa Mircea Eliade, Lévi-Strauss, Northrop Frye, Pierre Brunel, Georges Dumézil ve Andrés Ortiz Osés'in görüş açılarını değerlendirerek kapsamlı ve çok yönlü bir yaklaşım sağladık. Her ne kadar klasik mitoslardan belirli temel yönleriyle ayrılırsalar bile çağdaş mitoslar da günümüz insanı için benzeri bir işlevi yerine getirmektedir. Bunları Roland Barthes'in yaklaşımı aracılığıyla irdeleyip klasik mitoslarla ortak ve farklı yönleri ile ilgili görüş açımızı ortaya koyduk. Genel anlamda, mitosların yaşamının kaçınılmaz gerçekleri olan ölümün ve çeşitli biçimleriyle yıkımın insan bilincindeki etkilerinin hafifletilmesine yönelik dengeleyici yönünü çeşitli açılardan değerlendirdik. Ardından, temel aldığımız İmgesel Yapısalcılığın mitos anlayışını, mitosun yapı taşları olan öğeler olan şema, arketip ve sembol kavramlarına da değinerek dile getirdik. Bunun yanı sıra mitosun edebiyattaki varlığına dair çeşitli görüşler de çalışmamızda yerini almıştır.

“Mitos Eleştirisi ve Mitos Çözümlemesi” başlıklı ikinci bölümde İmgesel Yapısalcılığın mitos inceleme yöntemleri çeşitli boyutlarıyla irdelenmiş ve yorumlanmıştır. Mitosların ve edebiyatın yanı sıra, mitik bir boyuta sahip olmaları nedeniyle tüm kültürel ürünlerin genel olarak bu yöntemlerle incelenebileceği ve mitik yapılarından yola çıkılarak mitoslarla ilişkilerinin değerlendirilebileceği ortaya konmuştur. Bu doğrultuda, Mitos Eleştirisinin, anlatıların mitik düzeyinin çözümlenmesine yarayan üç aşaması açıklanmıştır. İmgesel Yapısalcılığın mitos çalışmaları ile ilgili yöntemsel bilgileri tamamlayan çeşitli kavram ve terimlerine de değinilmiştir. Bu bağlamda, nesnel bir yanıtı olmayan, insanı varoluşsal boyutta ilgilendiren çeşitli “sorular” olan mitologemler ele alınmış ve mitosların bunları cevaplamaya çalıştığı vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra çözümlemelerde belirlenmeye çalışılan, anlatıların en küçük mitik parçası olarak kabul edilen mitbirimler ayrıntılı biçimde incelenmiştir. Farklı mitos türleri ve bunların irdelediğimiz yöntemlerin bakış açısından hangi yönleriyle çözümlenebileceklerine dair görüş ve değerlendirmelerimiz ortaya konmuştur. İmgesel Yapısalcılığın, eserlerin mitik alt yapılarının çözümlenmesine yarayan Mitos Eleştirisi yönteminin yanı sıra, bu yolla ulaşılan sonuçlar temel alınarak,

toplumda hâkim olan mitosların incelenmesini ifade eden Mitos Çözümlemesi yöntemi açıklanmıştır. Mitosların tarih boyunca değişiklikler geçirerek, birbirinin yerine geçerek veya bir araya gelerek, tekrar tekrar ortaya çıkarak, hâkim oldukları kültürü birçok boyutta etkilemekte ve belirlemekte olduğuna değinilmiştir. Edebi eserlerde gizil ya da açık mitbirimleriyle kendini gösteren bu mitoslardan hareketle yazar ve toplum ile ilgili çeşitli belirlemeler yapılabilmektedir. Mitos çalışmalarında sıklıkla yer verilen, Claude Lévi-Strauss'un yöntemi yani mitbirimlerin tek bir tabloda hem artzamanlı hem de eşzamanlı düzende oraya konuşu da benimsediğimiz akım temelinde açıklanmıştır. Öte yandan bu iki düzenden hareketle anlatının mitik yapısı ile ilgili ne tür değerlendirmeler yapılabileceği de vurgulanmıştır. Lévi-Strauss'un ve İmgesel Yapısalcılığın kurucusu Gilbert Durand'ın mitosun doğası ile ilgili olarak bu bağlamda yaptıkları farklı belirlemeler dile getirilmiştir. Lévi-Strauss mitosun toplumun deneyimlediği bir temel bir çelişkiyi ortaya koyduğunu ve bu bağlamda bir uyumlaştırma girişimi olduğunu öne sürer. Durand ise mitosun arketipik derinliğinde, yıkıcı yönüyle zamanın insan ruhundaki etkisini dengeleme amacına sahip olduğunu düşünmektedir.

Söz konusu çalışmalara örnek olarak Julio Cortázar'ın "Gizli Silahlar" adlı öyküsüne dair mitbirimlerin artzamanlı ve eşzamanlı olarak ortaya konduğu tablo hazırlanmış ve bu öyküde yer alan mitik yapılar İmgesel Yapısalcılık kapsamında ve Lévi-Strauss'un işaret ettiği çelişki bağlamında yorumlanmıştır. Mitos Çözümlemesi ile ilgili çalışmaların bütünsel bir hale getirilmesi dönem ve yazarla ilgili son derece geniş çalışmalar gerektirdiğinden ve bir makalenin kapsamını aştığından, bu aşamada nasıl ilerlenebileceğine dair belirlemelerde bulunulmuştur. Bu doğrultuda, eserlerin mitik düzeyinde, dışil öğelerin benimsenme biçimindeki ikilemlere dayanarak bir çalışma gerçekleştirilebilir. Yapılan çalışma kuşkusuz, Julio Cortázar'ın ve onunla aynı akımda kabul edilebilecek diğer Arjantinli yazarların eserlerinin de bu eksendeki çözümlemelerini içermelidir. Öte yandan, yine belirlenen mitbirimlerden hareketle öyküde "çarpıtılmış" durumda da olsa kahramanlık mitoslarının mitik yapısının yer aldığına işaret edilmiştir.

Kaynakça

Barthes, R. (1957). *Mythologies*. New York: The Noonday Press, 1991.

Brunel, P. (1992). Preface. In P. Brunel (Ed.), *Literary Criticism Companion to Literary Myths, Heroes and Archetypes* (pp. ix-xvi). London: Routledge.

Cevizci, A. (1999). *Felsefe Sözüğü*. İstanbul: Paradigma.

- Castro Merrifield, F. (2012). Gilbert Durand y el método arquetipológico. *Acta Sociológica*, 57, 51-64.
- Cortázar, J. (2007). *Cinayeti Gördüm*. (N. Yeğınobalı, Çev.) İstanbul: Can Yayınları.
- Dalmau, M (2015). *Julio Cortázar: Un cronopio fugitivo*. Edhasa.
- Dumézıl, G. (1968). *Mito y epopeya, I. La ideología de las tres funciones en las epopeyas de los pueblos indoeuropeos*. Ciudad de México: Fondo de Cultura Económica, 2016.
- Durand, G. (1960). *Las estructuras antropológicas de lo imaginario. Introducción a la arquetipología general*. Madrid: Taurus.
- Durand, G. (1964). *La imaginación simbólica*. Buenos Aires: Amorrortu editores, 1968.
- Durand, G. (1979). *De la mitocrítica al mitoanálisis: figuras míticas y aspectos de la obra*. Barcelona: Anthropos, 2013.
- Durand, G. (1996). *Mitos y sociedades. Introducción a la mitología*. Buenos Aires: Editorial Biblos, 2003.
- Durand, G. (2012). La mitocrítica paso a paso. *Acta Sociológica*, 57, 105-118.
- Eliade, M. (1963). *Mito y realidad*. Madrid: Guadarrama, 1973.
- Eliade, M. (1991). *Mitos, sueños y misterios*. Madrid: Grupo Libro.
- Frye, N. (1982). *El gran código: Una lectura mitológica y literaria de la Biblia*. Barcelona: Editorial Gedisa, 1988.
- de Francisco, A., & Stefanello, G. (2006). Metodología de identificación de mitos y representaciones en Medios de Comunicación. *UNIREvista*, 1, 3, 1-15.
- Frye, N. (1996). *Poderosas palabras*. Barcelona: Muchnik.
- Gadamer, H.-G. (1997). *Mito y razón*. Barcelona: Paidós.
- Garagalza, L. (22 Aralık 2012). Gilbert Durand, filósofo del simbolismo. *El País*. <https://elpais.com/adresinden> erişildi.
- Hançerlioğlu, O. (1976). Hal Duygusu. *Felsefe Ansiklopedisi: Kavramlar ve Akımlar* (Cilt 2 s. 278). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gutiérrez, F. (2012). *Mitocrítica: Naturaleza, función, teoría y práctica*. Lleida: Milenio.
- Hermerén, G. (1975). *Influence in Art and Literature*. Princeton: Princeton University Press.
- Hoşgör, K. (2016). Algi Problemi Üzerine. *Kilikya Felsefe Dergisi*, 1, 11-29.
- İlgürel, M. (2016). *Julio Cortázar'ın Öykülerinin Sembolik İmgelemi*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Lévi-Strauss, C. (1958). *Yapısal Antropoloji*. Ankara: İmge Kitabevi, 2012.
- Lévi-Strauss, C. (1968). Overture to Le Cru et le Cuit. In R. A. Georges (Ed.), *Studies on Mythology* (pp. 199-221). Chicago: The Dorsey Press.
- Ortiz Osés, A. (2015). Mitologías culturales y el Dios de la modernidad: una revisión. *Renovación*, 22, 8-22.
- Vardar, B., Güz, N., & Huber, E. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual.